

הכא במאי עסקינן, (222) כגון שנזרק דמו של בכור בפני הבית, וחרב הבית, ועדיין בשרו קיים.

והטעם שבכור אינו נאכל אז, אינו משום שאינו "לפני ה' אלהיך", אלא משום שהוא לומד אכילת הבשר מנתינת דם, וכיון דאי איתיה לדם, אם היה צריך עתה בעת חורבן הבית לתת את הדם על המזבח, לאו בר זריקה [נתינה] הוא, שהרי בטלה קדושת הבית, הלכך, **אתי בשר, יליף מדם**, שנאמר [במדבר יח] "ואת דמם תזרוק על המזבח, ובשרם יהיה לך". ודרשינן, בשעה שהיא ראויה לזריקת דם, אתה אוכל את הבשר, ולא בשעה שאינה ראויה לזריקת דם.

הילכך הבשר אינו נאכל אף על גב שהדם כבר נזרק על המזבח טרם חורבנו.

ובמעשר, אכן, יש להסתפק ולומר שהוא נאכל בירושלים, ועל כן אמר: יכול יעלה אדם מעשר שני ויאכלנו בירושלים בזמן הזה.

ואחרי שפשוט לו שבכור אינו נאכל, **אתי כא-ב מעשר שני ויליף מבכור**, מההיקש.

ומקשינן: **ומי ילפינן קדשים (223) מהדדי**, וכי אפשר ללמוד מעשר מבכור בשעה שגם אצל בכור עצמו נלמד הבשר מהדם?!

ואימוריו ניתנים על גבי מזבח, ואסור לאכלו לפני מתן דמים ואימורים, אם כן, איך למד מעשר מבכור? הלא החילוק ברור, שבכור טעון מתן דמים ואימורים לגבי המזבח, מה שאין כן מעשר. ובהכרח, שאפילו במקום שאין מניעה באכילת הבכור מחמת חסרון מתן דם, וכגון שנתן דמו על המזבח בזמן שהיה הבית קיים, וכינתיים חרב בית המקדש, ובשרו עדיין קיים טרם כלות זמן אכילתו, ואפילו הכי פשוט לו לרבי ישמעאל שאינו "נאכל" עתה בירושלים, מצד שאינו יכול לקיים בו לאחר החורבן "ואכלת לפני ה' אלהיך". וממנו למד למעשר שגם הוא אינו "נאכל" בירושלים מפני שאינו "לפני ה' אלהיך".

ועל כך מקשה הגמרא: כשם שלגבי מעשר הוא מסופק, אולי בכל זאת עדיין נקראת ירושלים גם עתה "לפני ה' אלהיך", כיון שלאכילת מעשר אין צורך במזבח, אם כן, למה ברור לו לגבי "אכילת בשר בכור" שבדאי אינו נאכל לאחר החורבן גם אם נזרק דמו כהלכה לפני החורבן. והרי גם אכילת בכור יכולה להחשב באופן שכזה "לפני ה' אלהיך", כיון שאין צורך באכילת מזבח, לאחר שנזרק הדם?

ומסקינן: **לעולם, קסבר רבי ישמעאל כי קדושה ראשונה קדושה לשעתה, ולא קדושה לעתיד לבא**. ומה שהקשו: אם כן, למה פשוט לו לגבי בכור שאינו נאכל בירושלים?

222. כתבו המפרשים: בפסוק זה נאמר "ואכלת", ולפיכך הסיק רבי ישמעאל שמדובר רק בנוגע ל"אכילת" בכור ולא לענין הקרבתו.

223. גירסת השיטה מקובצת.

שאינו יכול להקריבו על המזבח [וימתין עד שיפול בו מום], מה שאין כן מעשר, למה לא יעלה ומה הספק כלל, הלא לא נתבטלה קדושת ירושלים?

והא אמר רבי יוחנן: כל התורה כולה — למדים למד מן הלמד, דבר הנלמד באחת המדות שהתורה נדרשת בהן, הרי הנלמד חוזר ומלמד להלכה אחרת, באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן, חוץ מן הקדשים, שאין למדים למד מן הלמד.

ומתריצין: מעשר — חולין הוא! ולמדים אותו מן הלמד.

ומקשינן: אמנם מעשר חולין הוא. אבל המלמד [בכור] קדשים הוא, ובו עצמו נלמד דין הבשר מדין הדם?

הניחא, תירוץ שתירצת "מעשר חולין הוא", למאן דאמר "בתר למד אזלינן", שאם הדבר הלמד הוא חולין ניתן ללמוד ממנו לגבי קדשים.

אלא למאן דאמר "בתר מלמד אזלינן", שאם הוא קדשים, כגון הדם המלמד על הבשר, הוא אינו חוזר ומלמד אפילו על חולין, קשה: מאי איכא למימר? איך ילפינן מעשר מבכור?

ומסקינן: בשר ודם — חדא מילתא היא! ואינו בגדר "למד". ושוב אפשר ללמוד מעשר מבכור.

עד כאן דנה הגמרא בדברי רבי ישמעאל. ועתה, חוזרת הגמרא להמשך הברייתא "רבי יוסי אומר שלשה דברים משום שלשה זקנים".

רבי עקיבא אומר: יכול יעלה אדם בכור

מחויבה לארץ בארץ בזמן שבית המקדש קיים, ויקריבנו?

תלמוד לומר "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך". מכך שהתורה הקישה בכור למעשר דרשינן, רק ממקום שאתה מעלה מעשר דגן, מארץ ישראל, משם אתה מעלה בכור. וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן, חוץ לארץ, שמעשר דגן אינו נוהג אלא בארץ ישראל, אי אתה מעלה בכור.

ועתה, המשנה האומרת שלא קיבלו בכורות מבין אנטיגנוס, רבי עקיבא היא, הסובר שבכור פטור לגמרי בחוץ לארץ. ומשנתנו האומרת "ואם באים תמימים יקרבו", רבי ישמעאל היא, שאינו דורש ההיקש לפטור בכור בחוץ לארץ, ועל כן, סובר שבדיעבד אם הביאם, יקרבו. (224)

למדנו שמעשר שני טעון הבאה אל המקום אשר יבחר בו ה', והיינו ירושלים. בן עזאי דן אם נאכלים לפנינו מן חומות ירושלים כמו קדשים קלים, או אפילו "בכל הרואה". והיינו, כל מקום שהעומד בירושלים יוכל לראותו, אפילו מחוץ לחומות ירושלים. והגמרא תבאר בהמשך מדוע עלה על דעת בן עזאי לומר כן.

בן עזאי אומר: יכול הייתי לומר, יעלה אדם (225) מעשר שני ויאכלנו בכל הרואה?

ולכאורה לא צריך היקש ללמדנו שאינו נאכל אלא תוך החומות, לפי שדין הוא, אפשר ללמוד מ"בנין אב": בכור טעון

225. גירסת השיטה מקובצת.

224. ובתוס' יבואר מדוע לא יביא לכתחילה לדעת רבי ישמעאל.

ומאחר שאינו נלמד ב"בנין אב" מבכור, נלמד "מהיקש" מבכור [ואין משיבין על ההיקש!].

תלמוד לומר "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך". מוקיש מעשר לבכור — מה בכור אינו נאכל אלא לפני מן החומה, אף מעשר אינו נאכל אלא לפני מן החומה.

ומבררת הגמרא: מאי קשיא ליה, לכן עזאי, דקא אמר "יבול יעלה אדם מעשר שני ויאכלנו בכל הרואה"? איזה דין הוא היכן מצאנו "כל הרואה"? ולמה הוצרך קרא כדי ללמדנו שאינו נאכל בכל הרואה?

אמרת! הואיל ותנן, שנינו משנה במסכת מגילה [ט ב]: אין בין שילה, בעת שהמשכן עמד שם שס"ט שנה, ולא היה לה חומה, (227) לבין ירושלים, אחרי שבנה שלמה את בית המקדש — אלא, שבשילה אוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה, בכל מקום שהעומד בשילה רואהו, (228)

הבאת מקום ומעשר טעון הבאת מקום — מה בכור אינו נאכל אלא לפני מן החומה, ככל קדשים קלים הנפסלים כשיצאו חוץ לחומה, אף מעשר אינו נאכל אלא לפני מן החומה.

בן עזאי עצמו מפרך לימוד זה: מה לבכור, שכן טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח, ולכן חמור הוא שאינו נאכל אלא לפני מן החומה — תאמר במעשר דלא, שאינו טעון מזבח, הילכך יתכן שהוא קל גם לענין שאינו צריך להיאכל דוקא לפני מן החומה?

גירסת רש"י: מה לבכור שכן חילקת בזמן אכילתו, ואינו נאכל בכל עת אלא לשני ימים ולילה, אחד וגם חילקת באוכלין שאינו נאכל אלא לכהנים ולפיכך אינו נאכל אלא לפני מן החומה — תאמר במעשר, הקל, שהוא נאכל לעולם ולכל אדם, הילכך יתכן שהוא קל גם לענין שאינו צריך להיאכל דוקא לפני מן החומה (226)?

אלא לפני מן החומה — עדיף להפריך "שכן חילקת בו בזמן אכילתו ואוכליו", והיינו שהוא נאכל לזמן מסויים ואנשים מסויים ואז יתכן לומר שהוא נאכל גם במקום מסויים. ואילו פירכת "שכן טעון דם ואימורין" הוא בנוגע להקרבה, ואינה פירכא כל כך. וכדברים אלו כתב הצאן קדשים. ועיין ברכת הזבח.

227. רבינו גרשום.

228. ודרשינן ליה במסכת זבחים [קיה א-ב] מדרשת הקרא.

226. ומדייק החק נתן: למה לעיל בדרשת רבי ישמעאל פרכינן: מה לבכור שכן טעון מתן דם ואימורין לגבי המזבח, ואילו כאן פרכינן [לגירסת רש"י]: מה לבכור שכן חלקת בו בזמן אכילתו ואוכליו?

ומבאר: לעיל שרצה ללמוד מעשר מבכור שאינו נאכל אלא בפני הבית — עדיף להפריך "שכן טעון מתן דם ואימורין", לפי שחומרא זו גורמת שיהא נאכל בירושלים לאפוקי ממעשר שאינו צריך מזבח. ואילו פירכת "שכן חילקת בו בזמן אכילתו ואוכליו" היא פירכא בעלמא [ככל פירכות "קל וחומר" שהחמור מביא חמור והקל מביא קל] —

ואילו כאן שרצה ללמוד מבכור שאינו נאכל

ואחרים אומרים: יכול הייתי לומר: יהא בכור שעברה שנתו כפסולי המוקדשין ויפסל?

תלמוד לומר "ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך", מקיש בכור למעשר דגן — מה מעשר אינו נפסל משנה לחבירתה אף בכור אינו נפסל משנה לחבירתה.

ומבררת הגמרא: ולרבנן, רבי ישמעאל ורבי עקיבא ובן עזאי, דמפקי ליה, הדורשים את ההיקש למעמא אחרינא, כמבואר — הלכה זו "שאינו נפסל משנה לחבירתה" מנא להו (232)?

ומתריצין: נפקא להו, הם לומדים שאינו נפסל ממה שנאמר "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה" והם דורשים "שנה בשנה" במשמעות של "שתי שנים" — לימוד על הבכור שאינו נפסל משנה לחבירתה.

ודנה הגמרא: ולאחרים, הדורשים שאינו נפסל משנה לחברתה מההיקש למעשר — מה שנאמר "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה

ובירושלים, נאכלים רק לפני מן החומה. וכאן וכאן, (229) בשילה ובירושלים, קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, קלעי המשכן וחומות העזרה.

על כן סבר בן עזאי: מהו דתימא, בירושלים ליתאכול (230) מעשר שני בכל הרואה, (231) וקשיא ליה, לבן עזאי, בשלמא קדשים קלים בעו מתן דם, הלכך נאכלים בירושלים לפני מן החומה בלבד, אלא מעשר, ליתאכול בכל הרואה, כשם שבשילה היה נאכל בכל הרואה, קמשמע לן שילפינן מבכור בהיקש שהוא נאכל רק לפני מן החומה.

ובהמשך הברייתא נאמר: אחרים דורשים את ההיקש בכור ממעשר לענין שאינו נפסל בעברה שנה מלידתו.

שנינו במשנה [בכורות כו ב]: הבכור נאכל בתוך שנתו, שנאמר [דברים טו] "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה".

ומה דינו לאחר שעברה שנתו? על כך דנים אחרים.

229. גירסת המשנה שם.

230. גירסת השיטה מקובצת.

231. הקשו תוס' אחרות בשיטה מקובצת: מכל מקום, הרי גם קדשים קלים נאכלים בשילה בכל הרואה ובירושלים לפני מן החומה, ולמה סבר שמעשר שני שונה מקדשים קלים?

ומביאים ספרי ששם מפורש יותר ה"הוה אמינא" של בן עזאי: הואיל ומעשר שני קל מקדשים קלים שהוא נאכל בכל זמן ובכל אדם הילכך יתכן שהוא קל גם לגבי שהוא נאכל בכל הרואה. והיא סברת הברייתא לגירסת רש"י.

ועיין בחידושי הגרי"ז.

232. הקשה בגליון בשיטה מקובצת: הרי יתכן שהם לומדים בכור ממעשר גם לגבי שאינו נפסל משנה לחבירתה, מאחר שהם מקישים בכור ומעשר לדינים אחרים, והרי "אין היקש למחצה".

ומתריך: כיון שישנם קרבנות אחרים הנפסלים בעבור שנתם — לכן סלקא דעתך שבכור נלמד מהם. [כלומר: ולא יתכן לומר "אין היקש למחצה" כיון שיש צד חזק לומר שהוא נלמד מהם, שהרי נאמר "שנה בשנה"].

בשנה" מאי דרשי ביה?

ליום ולילה — על כן דרשו אחרים מ"שנה בשנה" שבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד.

ומתוצינן" מיבעי להו⁽²³³⁾ לדרשה אחרת. **כדתניא:** אמרה תורה "שנה בשנה", ללמדנו שהוא נאכל יום אחד משנה זו, ששחטו ביום האחרון של שנתו כמצוותו, ונאכל ביום שחיטתו, ולמחרתו יום אחד משנה אחרת, וגם בו ביום נאכל שהרי כך נאמר "תאכלנו שנה בשנה" — לימד על הבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד.

ודנה הגמרא: **ורבנן** החולקים עם אחרים ודורשים "שנה בשנה" שאינו נפסל משנה לחברתה — הלכה זו **דנאכל לשני ימים ולילה אחד** כשלמים, **מנא** להו? ולמה לא נאמר לחומרא שמה שאמרה התורה "כחזה התנופה" היינו ליום ולילה בלבד כשל תודה?

פירוש⁽²³⁴⁾: אף על גב שאמרה התורה לגבי בכור [במדבר יח] "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה", מכל מקום, אין אני יודע אם לקולא כשל שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, אם לחומרא כתודה הנאכלת

ומתוצינן: **אמר קרא** "יהיה לך כחזה התנופה", ודרשינן "יהיה לך" — הוסיף לך הכתוב "הויה" אחרת, והיינו יום נוסף, שלא תאמר כחזה ושוק של תודה.

הדרן עלך אלו קדשים

233. גירסת הגאון יעב"ץ.

מקובצת והצאן קדשים וחק יעקב המתאמים סוגיתנו עם הגמרא בכורות [כז ב] ועיי' רש"י על התורה [במדבר יח יח] המביא מספרי דרשת רבי עקיבא.

234. מבואר על פי תוס' אחרות בשיטה

פרק ולד חטאת

תמורה ואין מועלים בהם ולפני שנתכפרו באחרת ונידונו לרעייה – עדיין קדושתן עליהן לענין שהן עושות תמורה ומועלים בהן.

נחלקו רבי וחכמים במשנה הבאה ב"אבודה בשעת הפרשה", והיינו חטאת שאבדה והפרישו בעליה אחרת תחתיה ונמצאה לפני שכיפרו בעליה באחרת ואחר כך כיפרו. חכמים סוברים שאינה אלא רועה, מפני שהם סוברים שאין חטאת שאבדה מתה אלא אם כן נמצאה לאחר שכיפרו בעליה באחרת⁽²⁾. ורבי סובר "אבודה בשעת הפרשה – מתה", וכל שכן נמצאה אחר שכיפרו.

מתניתין:

ולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה – ימותו. ובגמרא יבואר למה לא נשנו חמשתן יחד. ושעברה שנתה, ושאבדה ונמצאת בעלת מום, קודם שכיפרו באחרת,

בפרק זה דנה המשנה בחמש חטאות המתות, שאינן עושות תמורה לפי שהולכות למיתה, ולכן פרחה מהן קדושתן, וכמו כן, אין מועלים בהן לפי ששוב אינן בכלל "קדשי ה'".

חמש חטאות המתות הן: א. ולד חטאת. ב. תמורת חטאת. ג. חטאת אשר מתו בעליה. ד. חטאת אשר אבדה, ונתכפרו בעליה באחרת. ה. חטאת שעברה שנתה. שהרי חטאת אינה כשרה אלא עד מלאת שנה ללידתה. והלכה למשה מסיני שהן מתות⁽¹⁾. וכונס אותן לכיפה ומונע מהם מים ומזון עד שהן מתות מאליהן.

חמש אלו אין דינן שוה. ולד ותמורה ומתו בעליה – מתות בכל אופן. ואילו עברה שנתה ואבדה אינן מתות כי אם אחרי שנתכפרו בעליהן באחרת, וכל שלא כיפרו באחרת הרי הן רועות וימכרו ובדמיהן יקח חטאת. היוצא מהבחנה זו שאחרי שנתכפרו באחרת ונידונו למיתה – אינן עושות

מתה, משום שבאה בעבירה, וחטאת שמתו בעליה משום דאין כפרה למתים.

2. ולא נגמרה הלכה למשה מסיני שהיא הולכת למיתה אלא בנמצאה לאחר שנתכפרו בעליה באחרת, ובכפרה זו דחאה להאבודה בידיים. שיטה מקובצת.

ובמשנה הבאה וסוגיא שלאחריה מובאים דברי רב הונא ורבי אבא בשם רב לבאר באיזה אופן נחלקו ובמה חולקים, ועיין שם.

1. וכבר מבואר לעיל [טו ב] באיזו צורה נמסרה ההלכה.

ואף שהלכה היא, מכל מקום דרשינן להו מקראי [בכורות טז]. ואם לא ההלכה, היינו יודעים שהם פסולים, ובאה ההלכה לומר שדינן למיתה. ואם לא הקרא, לא היינו יודעים שיש איסור לאו באכילתם.

בפירוש המיוחס לרש"י כתב [מעילה י ב] שולד חטאת מתה משום שאינה ראויה לכפרה שלא הופרשה מתחלה לכך. ותמורת חטאת

אם כיפרו⁽³⁾ הבעלים אחר כך באחרת, תמות.⁽⁴⁾

ואינה עושה תמורה, ואם המיר עליה בהמת חולין אחרת — לא נתפסה התמורה.

משנתנו מתפרשת אליבא דחכמים, ומדובר כשנמצאה לפני שכיפרו באחרת, ומחדשת המשנה, שהיא מתה. לפי שעד כאן לא אמרו חכמים "אבודה בשעת הפרשה ואינה אבודה בשעת כפרה — רועה", אלא כשנמצאה תמימה, אבל אם נמצאה בעלת מום, מודים חכמים שהיא מתה, מאחר שיש עליה שתי ריעותות, האחת, שהיתה אבודה, והשניה, שנמצאה בעלת מום. ועתה שהבעלים דחאוה וכיפרו באחרת — תמות.

ואם הבעלים לא דחאוה, ולא כיפרו באחרת, ורוצים למכרה, על כך דנה המשנה בסיפא.⁽⁵⁾

חטאת שדינה למיתה פרוחה לה קדושתה,

וכן, לא נהנין, אסור מדרבנן להנות ממנה כב-א בהנאות האסורות בקדשי ה', ולא מועלין, ואם נהנו ממנה — פטורין מלהביא קרבן מעילה. כלומר, מן התורה אין לה מעילה, כמבואר, שפרחה לה קדושתה. אלא שחכמים אסרו לכתחילה להנות ממנה הואיל והיתה קדושה⁽⁶⁾.

שתים הללו, שעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום — מתות אם כיפרו בעליה באחרת, ואם עד שלא כיפרו הבעלים, שלא רצה להתכפר באחרת, אלא רוצה⁽⁷⁾ למכרה ומהדמים יביא חטאת — זו שאבדה ונמצאת בעלת מום תימכר מיד, שהרי מומה עליה, וזו שעברה שנתה — תרעה עד שתסתאב ותמכר, ואחרי שנמכרו יביא

3. גירסת רש"י.

4. ואי אפשר לגרוס: "אם משכיפרו הבעלים", וכן אי אפשר לפרש הגירסה "אם כיפרו הבעלים" שנמצאה לאחר שכיפרו הבעלים, שאם כן, בין לרבי ובין לחכמים [כמבואר בהקדמה למשנתנו] תמות אפילו אם נמצאה תמימה, ולמה מדגישה המשנה "ונמצאת בעלת מום"? ולפרש הגירסא "אם כיפרו הבעלים": כיפרו לאחר שנמצאה ולהעמיד את המשנה כרבי, גם כן אי אפשר, שהרי לרבי מתה אפילו אם נמצאה תמימה.

מסברא פשוטה שלא יתכן שקרבן הראוי להקרבה, ילך למיתה. על כן, סובר רש"י דאם היתה בעלת מום ושוב אינו יכול להקריבה, לא פקע ממנה דין חטאת המתה. אלא, מקשה הגרי"ז, דמכל מקום, הרי יכול לפדותה ולהביא בדמיה חטאת אחרת, שהרי גם בדמי חטאת נאמר החילוק בין נמצאו קודם כפרה לאחר כפרה, כמבואר במשנה הבאה, ואף בבעלת מום שייך לומר דפקע ממנה תורת חטאת המתה?

6. כן מבאר רש"י כאן.

הלכה זו מבוארת באריכות במסכת מעילה ג] א — י ב].

7. להשהותה עד שלא יעבור על כל תאחר. תפארת ישראל.

5. הגרי"ז מבאר שיטת רש"י, שהאמת שההלכה של אבודה לא נאמרה "אבודה בשעת כפרה", אלא שחכמים סוברים שבאבודה בשעת הפרשה ונמצאת לפני כפרה, כיון שיכול להקריבה, פקע ממנה תורת חטאת המתה